СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Ключник О.В., Грицик Г.О. Труднощі науково-технічного перекладу : стаття з наукової конференції. Київ, 2013. URL: <http://conferences.neasmo.org.ua/node/1408>.
2. Пумпянский А.Л. Чтение и перевод английской научной и технической литературы: лексика, грамматика, фонетика, упражнения. Минск : ООО «Попурри», 1997. 608 с.
3. Ремхе И.Н. Особенности использования машинного перевода техническим переводчиком: актуальные задачи лингвистики, лингводидактики и межкультурной коммуникации. Ульяновск, 2006. С. 115.
4. Ремхе И.Н. Современные проблемы науки и образования. Магнитогорск, 2006. С. 165–166.
5. Рильський М.Ф. Мистецтво перекладу. Статті, виступи, нотатки. Київ, 1975. 183 с.

УДК 811.111'25:94(477)

DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2020.14-2.20>

ВІДТВОРЕННЯ УКРАЇНСЬКИХ ІСТОРИЧНИХ РЕАЛІЙ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ (НА МАТЕРІАЛІ «ІСТОРІЇ УКРАЇНИ» О. СУБТЕЛЬНОГО)

RENDERING UKRAINIAN HISTORICAL REALIA INTO ENGLISH (BASED ON “UKRAINE: A HISTORY” BY O. SUBTELNY)

Хавкіна О.М.,

*orcid.org/0000-0001-6673-5382**кандидат філологічних наук, доцент,**доцент кафедри теорії та практики перекладу**Національного університету «Запорізька політехніка»*

Корінь К.І.,

*orcid.org/0000-0001-5727-2478**студентка V курсу філологічного факультету**Національного університету «Запорізька політехніка»*

У статті на матеріалі «Історії України» О. Субтельного англійською та українською мовами аналізуються особливості українських історичних реалій і розглядається проблематика їх відтворення англійською мовою. Мовні реалії, безсумнівно, є однією з актуальних проблем лінгвістики, зокрема перекладознавства, що пояснює цікавість багатьох дослідників до цієї теми. У процесі відтворення таких слів іноземною мовою виявляються певні закономірні розбіжності в галузі лексичного складу двох мов. Безеквівалентна лексика завжди являє значні труднощі під час перекладу. Під безеквівалентною лексикою маються на увазі іншомовні слова і словосполучення, що позначають предмети, процеси та інші реалії життя, які на цьому етапі не мають відповідників у цільовій мові. Одним зі специфічних складників безеквівалентної лексики постають реалії. Серед причин безеквівалентності можна виокремити такі як: 1) екзотичність такої лексики (відсутність позначуваних явищ і предметів у реальності носіїв приймаючої мови); 2) лексико-семантична специфіка (відсутність аналогічних понять); 3) стилістичні лакуни (пробіли у відповідних понятійних характеристиках слова, яке перекладається). Усі ці невідповідності ведуть до численних авторських інтерпретацій трансльованого матеріалу, які нерідко викривляють первинний зміст. Для адекватного відтворення іншою мовою слів без лексичного еквівалента необхідно правильно обирати відповідні способи перекладу, враховуючи не тільки задум автора тексту, а й точку зору автора перекладу, його емоційний та когнітивний багаж. У пропонованій статті було визначено та проілюстровано характерні способи відтворення історичних реалій: транскодування, калькування, заміну аналогом та описовий переклад, а також їх комбінаторні варіанти. Результати дослідження можуть бути використані на практиці під час перекладу історичних реалій у мовній парі українська–англійська.

Ключові слова: історична реалія, переклад, семантичні особливості, транскодування, калькування, аналог, безеквівалентна лексика.

The article deals with the peculiarities of Ukrainian historical realia selected from “History of Ukraine” by O. Subtelny. Based on analysis of both English and Ukrainian texts of the book the issue of rendering the realia into English is discussed. Language realia are undoubtedly one of the urgent problems in linguistics, especially in translation studies, which explains the interest of many researchers in this topic. Certain natural differences in lexical layers of two languages arise in the process of translating such words into a foreign language. Rendering culture-specific terms is always connected with a number of difficulties. Culture-specific vocabulary is foreign words and phrases denoting objects, processes, and other realia of life that currently have no matches in the target language. Realia are one of the specific components of the culture-specific vocabulary. The causes of their having no matches are: 1) the exotic nature of such vocabulary (the absence of phenomena and objects in the native speakers' reality); 2) lexical-semantic specificity (absence of similar concepts); 3) stylistic gaps (i.e. gaps in the corresponding conceptual characteristics of the word being translated). All these inconsis-

encies lead to numerous authorial interpretations of the texts rendered, which often distorts the original text content. In order to translate cross-specific words into a foreign language adequately, it is necessary to choose the proper translation methods, taking into account not only the author's intention, but also the translator's point of view, his or her emotional and cognitive baggage. Specific ways of rendering Ukrainian historical realia into English, namely transcoding, calquing, analogue replacement and descriptive translation as well as their combinations, were determined and illustrated in the article. The results of the study can be used in practical translation of texts containing historical realia from Ukrainian into English.

Key words: historical realia, rendering, semantic peculiarities, transcoding, calque, analogue, culture-specific terms.

У добу глобалізації та розширення міжнаціональних зв'язків і комунікації між країнами гостро постає питання про взаєморозуміння між представниками різних народів і культур. Для успішного спілкування необхідно не тільки знання мов, а й культурних особливостей жителів тієї чи іншої країни, їхньої комунікативної поведінки. Безсумнівно, мова перебуває у постійній взаємодії з культурою, розвитком суспільства, різних галузей і сфер людської діяльності – науки, техніки, літератури, кінематографа тощо. У зв'язку з цим у рамках теорії і практики перекладу вирішується проблема адекватної передачі лексики з національним забарвленням з однієї мови на іншу.

Фахівцям із перекладу доводиться звертати особливу увагу на безліч деталей, зокрема на реалії, що може бути пояснено високою швидкістю їх поширення: щодня у мовах з'являються десятки назв для найменування нових понять і предметів, що дуже стрімко запозичуються носіями інших мов. Одна зі складностей – необхідність знайти правильний варіант відтворення таких лексем у приймаючій мові.

Незважаючи на те, що назви реалій завжди були присутні у спілкуванні представників різних мовних культур, саме поняття «реалія», а також наукові праці, присвячені цьому явищу, з'явилися лише в середині ХХ ст. Великого поширення термін «реалія» набуває у 1980 році після виходу в світ роботи болгарських авторів С.І. Влахова і С.П. Флоріна «Неперекладене в перекладі» [2, с. 6].

У перекладознавстві під поняттям «реалія» мають на увазі не тільки факти, явища і предмети, а й їх назви. Ці терміни носять національний характер і належать до безеквівалентної лексики – слів, які служать для вираження понять, відсутніх в іншій культурі або мові, а також до слів, які не мають еквівалентів за межами тієї мови, до якої вони належать. Реалії мають специфічне значення, що зумовлено приналежністю референта до певної культури і виражається в опозиції «свій – чужий» [7, с. 121].

Проблема відтворення реалій розглядається в працях багатьох вітчизняних і закордонних дослідників, серед яких – К.О. Буслаєва, С.І. Влахов, І.М. Голуборода, Р.П. Зорівчак, З.Г. Прошина, Н.А. Фененко, О.В. Філіпова, С.П. Флорін та інші [1–5; 7–8]. Щодо перекладу

українських історичних реалій англійською, то це питання порушується зокрема у дослідженнях К.О. Буслаєвої та І.М. Голобороди [1, с. 31–34; 3, с. 119]. Проте у них аналізуються проблеми трансляції досить специфічних груп реалій, деякі питання залишаються нерозв'язаними, що й пояснює **актуальність** пропонованого дослідження.

Метою цієї розвідки є порівняння англійського та українського (у перекладі Ю.І. Шевчука) текстів праці О. Субтельного «Історія України» і з'ясування способів відтворення українських історичних реалій англійською мовою.

Досягнення поставленої мети передбачає виконання низки завдань: 1) з'ясувати різні підходи до розуміння реалій сучасними вітчизняними та закордонними лінгвістами; 2) проаналізувати наявні класифікації реалій та основні способи їх трансляції іншою мовою; 3) визначити шляхи та труднощі відтворення українських історичних реалій з праці О. Субтельного «Історія України» англійською мовою.

За С.І. Влаховим і С.П. Флоріним, реалії – це «слова і/або словосполучення, що називають об'єкти, характерні для життя (побуту, культури, соціального та історичного розвитку) одного народу і чужі іншому; будучи носіями національного і/або історичного колориту, вони, як правило, не мають точних відповідників (еквівалентів) в інших мовах, а отже, не піддаються перекладу «на загальних підставах», вимагаючи особливого підходу» [2, с. 47]. На думку Р.П. Зорівчак, «реалії – це моно- і полілексемні одиниці, основне лексичне значення яких вміщує традиційно закріплений за ними комплекс етнокультурної інформації, чужої для об'єктивної дійсності мови-сприймача» [4, с. 159].

Що стосується зарубіжних лінгвістів, то вони більше акцентують увагу на зв'язок реалій із культурою носіїв певної мови. Так, К. Шефнер та У. Візерман визначають *realia* як: «культурологічні явища та терміни», «предмети, характерні для культури» [12, с. 32]. Б. Недергард-Ларсен дає їм таке найменування – «слова, пов'язані з культурою» [9, с. 207]. Ж. Педерсен на позначення реалій навіть використовує абревіатуру *ECRs* (Extralinguistic Cultural References), що перекладається як «екстралінгвістичні культурні посилання» [11, с. 113]. П. Ньюмарк замість терміна

«реалії» в нашому розумінні використовує термінологічну одиницю *national institutional terms*, що відповідає деякою мірою нашим «суспільно-політичним» реаліям, а терміном *cultural terms* позначає значну більшість інших реалій, тобто інші групи неназваних реалій [10, с. 153], часто називаючи їх просто культурними словами.

На жаль, натепер учені не дійшли однастайності щодо систематизації реалій. У сучасній лінгвістиці відомо кілька класифікацій цих мовних одиниць, в основу яких покладено різні ознаки і фактори. Так, З.Г. Прошина пропонує розділити реалії на чотири типи відповідно до порівняння мови і культури: 1) унікальні слова, пов'язані з культурою: *zhupan* (англ.) – *жупан*; 2) аналоги: *drug-store* (англ.) – *аптека*; 3) подібні слова з відмінними функціями: *cuckoo's call* (англ.) – *крик зозулі* (американські дівчата рахують кування зозулі, щоб дізнатись, як скоро вони вийдуть заміж, а українці – щоб з'ясувати, скільки років їм залишилося жити); 4) лакуни: *clover-leaf* (англ.) – *автодорожня розв'язка у вигляді листка конюшини*. На основі часових відношень слова, пов'язані з культурою, можуть бути поділені на такі групи: 1) неологізми: *junk food, internet*; 2) історизми або застарілі слова, що позначають реалії, яких більше не існує: *Beat Generation, WASP, бурлак* (історизми не мають синонімів у сучасній мові); 3) архаїзми, або неживі слова, які мають синоніми в сучасній мові: *clime* = *climate and country*, град = місто [5, с. 117].

Н.А. Фененко вважає, що поняття «реалія» має термінологічний недолік, оскільки ним позначається і явище позамовної дійсності (предмет), і його культурний еквівалент (концепт), і засіб номінації цього концепту в мові (лексема або фразеосполучення). Дослідниця пропонує розподіл реалій на: R-реалії (від фр. *Realite*), що позначають предмет; C-реалії (від фр. *Concept culturel*) або культурні еквіваленти; L-реалії, тобто лексеми або фразеосполучення (від фр. *lexeme*) [7, с. 17].

До числа реалій у лінгвокраїнознавстві відносять ономастичні реалії (імена, назви), що включають у себе: 1) географічні назви (топоніми), особливо такі, які мають культурно-історичні асоціації; 2) антропоніми – імена історичних особистостей, персонажів художньої літератури та фольклору, назви творів літератури і мистецтва; 3) історичні факти і події в житті країни, назви державних громадських установ тощо [8, с. 196–201].

Щодо відтворення реалій іншою мовою, перекладачеві перш за все необхідно осмислити таку незнайому лексему в контексті: як вона подана автором і які засоби він застосовує, щоб довести

до свідомості читача її семантичний і конотативний зміст. Найчастіше незнайомими є реалії іншої мови. Адже автор вводить їх у текст, головним чином, описуючи нову для носія мови перекладу дійсність.

Зазвичай під час перекладу слів-реалій з однієї мови на іншу виокремлюють дві основні проблеми: 1) відсутність у мові перекладу еквівалента через відсутність у носіїв цієї мови позначуваного реалією об'єкта і 2) необхідність поряд із предметним значенням реалії передати колорит, тобто її національне й історичне забарвлення. Вибір перекладацького рішення може здійснюватися тільки з обов'язковим урахуванням трьох складників – лінгвістичних знань, когнітивного багажу і особистого «емоційного досвіду» перекладача [7, с. 49].

Загалом, усі способи, які використовуються в перекладацькій практиці для передачі реалій, можна звести до чотирьох основних:

1) транскрипція і транслітерація (дають змогу передати звуковий або графічний образ слова і не призводять до збільшення обсягу тексту, їх недолік полягає в тому, що вони можуть бути незрозумілі носіям приймаючої мови, особливо якщо контекст або ситуація не виявляють значення);

2) калькування (являє собою переклад складного слова або словосполучення по частинах, дає змогу перенести в текст перекладу смисловий зміст реалії без збільшення її обсягу, проте можливості калькування обмежені: воно може бути використане лише тоді, коли в одиниці, що перекладається, є складові частини і їх поєднання мотивоване);

3) аналог або приблизний відповідник (слово або словосполучення мови перекладу, що використовується на позначення поняття, що є схожим, але не збігається з поняттям мови оригіналу). Такий спосіб перекладу є зазвичай коротким і не ускладнює розуміння, адже це знайоме слово, що позначає явище, звичне реципієнтам. Недоліком перекладу реалії шляхом пошуку аналога є те, що він не передає специфіку реалій і не наводить всієї повноти їх значень;

4) тлумачення або описовий переклад (пояснення реалії завдовжки від одного-двох слів і до кількох рядків). Здебільшого такий спосіб передачі реалії призводить до розширення обсягу тексту. З іншого боку, описовий переклад найкраще з перерахованих вище способів розкриває значення і специфіку реалії, і в цьому його перевага. Часто він використовується в комбінації з іншими прийомами – транскрипцією (транслітерацією) або калькуванням.

Розглянемо детальніше, які варіанти застосовуються для практичного відтворення українських історичних реалій на матеріалі англomовної книги Ореста Субтельного «Історія України». Найбільш поширеним і найлаконічнішим є передача реалій шляхом транслітерації. Наведемо кілька прикладів: *Буковина* – *Вukovyna*, *русофіли* – *the Russophiles*, *українофіли* – *the Ukrainophiles*. «Найважливішими були княжа влада, рада бояр (*дума*) та збори городян (*віче*)» [6, с. 28]. “The most important were the office of prince, the boyar council (*duma*), and the town assembly (*vice*)” [13, с. 43]. Реалії *дума* та *віче* відтворюються англійською як *duma* та *vice*. У реченнях обома мовами вони стоять у дужках, тобто підсумовують те, що було сказано раніше, а отже, не будуть викликати запитань у англomовних читачів. Застосування транслітерації зберігає національний і історичний колорит реалій і не заважає їх правильному розумінню.

Ще один приклад, в якому застосовано транслітерацію: «На щабель нижче від бояр стояла міська знать, або, як її ще називали, – *люди*, що часто вважались «середнім класом» Києва. Найнижчу сходинку соціальної драбини міста займала «*чернь*» – ті, хто нічого не мали й наймалися на «чорну роботу» [6, с. 29]. “Lowest on the urban social scale was the *chern* or proletariat, people who owned no property and who hired themselves out as manual laborers. Below the *boyars* were the urban patricians, or *liudy* as they were called, often described as the Kievan middle class” [13, с. 45]. У реченнях обома мовами є пояснення, які в англomовному варіанті можуть виступити в ролі описового способу передачі реалій, завдяки чому досягається повне збереження смислу та національного забарвлення.

Ще одним прийомом відтворення реалій виступає калькування. Розрізняють повне і часткове калькування. У разі повного (точного) калькування слова (частинами) або словосполучення буквально передаються в мові перекладу. Точна калька в лексичному і семантичному відношеннях повністю збігається з відповідником у мові-джерелі [4, с. 129]. Наприклад, «Найбільшою небезпечкою «*Дикого поля*» були *татари*» [6, с. 69]. “What made the “wild field” so forbidding were the Tatars” [13, с. 106]. Оскільки в мові перекладу реалія «*Дике поле*» була дослівно перекладена, то вона не зберегла тієї семантики, що насправді стоїть за цим словом («*Дике поле*» – назва всього Великого Євразійського Степу, який також називали Великою Скіфією в часи античності), тобто реципієнт може не зрозуміти, що це назва. У разі част-

кового (змішаного) калькування слова або словосполучення частково перекладають, а частково переносять згідно зі зразком іншомовного матеріалу, наприклад, «...головною торговою артерією для Києва став славнозвісний шлях «із *варягів у греки*» [6, с. 31]. “...the famous “route from the Varangians to the Greeks” became Kiev’s primary commercial thoroughfare” [13, с. 47]. Бачимо, що слово “route”, яке в українському реченні не виступає компонентом реалії-словосполучення, в англійському є її невід’ємною частиною.

Серед інших прикладів застосування калькування для відтворення українських реалій можна виокремити *Закарпаття* – *Transcarpathia*, «*Руська трійця*» – *the Ruthenian Triad*. Цікавим є також такий приклад: «Унаслідок цього з’являється новий стан – *козацтво*, що селилося на *порубіжних* землях» [6, с. 69]. “As a result, a new class of *Cossack-frontiersmen* emerged” [13, с. 105]. *Frontiersman* означає «той, хто живе або працює близько від кордону», тобто у порубіжних землях.

Іншим прийомом трансляції реалій є застосування аналога, тобто одного з декількох можливих синонімів. Наведемо приклад. «Згодом розвинулася складніша система оподаткування, що включала кожне господарство (яке називалося «*дим*» або «*соха*»)» [6, с. 28]. “Later, a more elaborate system of taxation evolved that encompassed each extended household (called a “hearth” or “plow”)” [13, с. 44]. Для того щоб простежити, чому саме такі аналоги були відібрані для передачі англійською реалій «*дим*» та «*соха*», потрібно звернутись до семантики цих слів. Назва *дим* (одна з форм феодального податку в Київській Русі та на українських землях, коли вони перебували під владою феодальної Польщі та Литви) походить від одиниці оподаткування – *диму* (будинку, двору з комином). О. Субтельний дуже яскраво демонструє значення реалії, використовуючи аналог *hearth* (a fireplace and integral part of a home). Татари брали данину із *сохи* (землеробське знаряддя), саме тому пізніше *сохою* стали називати систему оподаткування Московії. Оскільки *plow* (a large farming tool with blades that dig into earth) є аналогом *сохи* (як знаряддя праці), то такий взаємозв’язок і взаємозаміна під час перекладу є найбільш вдалим.

В англomовному варіанті книги О. Субтельного аналогами також відтворюються назви літописів: «*Повість временних літ*» – “*Chronicle of Bygone Years*”, «*Повчання*» – “*Testament*”, «*Слово о полку Ізгоревім*» – “*The Tale of the Host of Ihor*” [6, с. 34; 13, с. 51].

Наступним прикладам потрібно приділити особливу увагу, адже вони яскраво демонструють, чому важливо ретельно підходити до вибору способу трансляції реалій. «Кожен християнин чоловічої статі незалежно від свого соціального стану міг прийти до цього острова-фортеці з його непримітними **куреньми** з дерева та очере́ту й приєднатися до козацького братства» [6, с. 73]. “Any Christian male, irrespective of his social background, was free to come to this island fortress, with its rough wood-and-thatch **barracks**, and to join the Cossack brotherhood” [13, с. 110]. «Кожен **курінь** (це слово згодом стали вживати як назву військової одиниці, що жила в курені) обирав аналогічну групу нижчих офіцерів, або старшину» [6, с. 73]. “Each **kurin**, a term that referred to the Sich barracks and, by extension, to the military unit that lived in them, elected a similar subordinate group of officers, or *starshyna*” [13, с. 110]. Оскільки в першому випадку слово **курінь** позначає місце проживання, тому для передачі іншою мовою використовується його аналог **barrack**. Реалія не зберігається, але при цьому проводиться аналогія, і зміст англійського речення залишається зрозумілим. Якщо ж проаналізувати друге речення, то можна побачити, що та ж сама українська реалія **курінь** англійською передається шляхом транслітерації + описовий переклад. Це пояснюється тим, що в цьому контексті лексема **курінь** вживається на позначення не місця проживання, а військової одиниці, і тому не може бути трансльованою шляхом аналогу. Ці приклади демонструють, наскільки важливим є контекст під час перекладу реалій для того, щоб адекватно і точно передати їх іншою мовою.

Останнім прийомом, який ми аналізували в цій роботі, є передача реалій за моделлю транслітерація + суфіксація. Якщо звернути увагу на наступні приклади, то можна побачити, що виділені лексеми є незвичними для англійської мови. Отже, можна дійти висновку, що варіанти трансляції таких реалій є авторськими неологізмами. Наприклад, «...а для багатьох **козакування** перетворювалося на постійне заняття» [6, с. 72]. “... for many, **Cossackdom** became a full-time, yearround occupation” [13, с. 109]. Слова із суфіксом **-dom** утворюють іменники, позначаючи групи за спільністю ознаки. Наведемо ще кілька прикладів: «Потім він взявся за втілення в життя міфу про **російськість** Галичини» [6, с. 256]. “It then set about to transform the myth of Galicia’s **“Russianness”** into a reality” [13, с. 341]. Суфікс **-ness** служить для утворення іменників від прикметників і вказує на володіння певною якістю.

«...який одразу розпочав загальний наступ на український рух, або **«мазепинство»**, як його називали царські чиновники» [6, с. 256]. “...the Ukrainian movement, or **“Mazepism”** as it was called by tsarist officials” [13, с. 341]. Для трансляції реалії було використано суфікс **-ism**.

Слід зауважити, що часто під час передачі реалій іншою мовою можуть бути поєднані кілька прийомів перекладу, аби досягти найповнішого відтворення такої безеквівалентної лексики, наприклад, калькування + транслітерація: «...що називалася **Союзом визволення України**» [6, с. 255]. “... called the **Union for the Liberation of Ukraine (Soiuz Vyzvolennia Ukrainy – svu)**” [13, с. 340].

Ще одним комбінованим прийомом передачі реалій виступає транслітерація + аналог, тобто реалія передається за допомогою знакової системи іншої мови, поряд з нею вводиться аналог з метою пояснення для носіїв мови перекладу. Наприклад, «Основним обов’язком **смердів** була сплата **данини** та відбування військової повинності (як правило, допоміжного характеру) під час війни» [6, с. 30]. “The major obligations of the **smerdy** were the payment of **taxes (dan’)** and the performance of military duties in wartime, usually of a supportive nature” [13, с. 46]. Реалія «смерди» (**smerdy**) перекладається шляхом звичайної транслітерації, тоді як реалія «дань» – **taxes (dan’)** передається англійською аналогом, поруч із яким у дужках подано транслітерований відповідник реалії.

За такою ж моделлю було трансльовано і наступний приклад: «На цих стихійних зборах обирали і з такою ж легкістю скидали козацьких ватажків – **гетьмана чи отамана, осавулів, писаря, обозного та суддю**» [6, с. 73]. “These volatile gatherings elected and, with equal ease, deposed the Cossack leadership, which consisted of a **hetman or otaman** who had overall command, **adjutants (osavuly), a chancellor (pysar), a quartermaster (obozny), and a judge (suddia)**” [13, с. 110]. Слова **гетьман** та **отаман** (a hetman or otaman who had overall command) були транслітеровані з додаванням описового перекладу, а інші посади (**adjutants (osavuly), a chancellor (pysar), a quartermaster (obozny), and a judge (suddia)**) були пояснені за допомогою аналогів із транслітерованим еквівалентом у дужках. Серед інших прикладів застосування моделі транслітерація + аналог можна виокремити такі: **громадський діяч** – **the community activist**, or **hromadskyi diiach**, **народовці** – **the Populists**, or **Narodovtsi**.

Отже, доходимо певних узагальнень і **висновків**. Адекватна передача реалій іншою мовою

є одним з найбільш складних і важливих аспектів перекладацького процесу загалом, оскільки переклад – це не просто буквальна передача значень мовних одиниць однієї мови в іншу, а пошук точних мовних еквівалентів з урахуванням специфіки культурної і смислової складових частин іншої мови. Специфіка перекладу, що відрізняє його від усіх інших видів мовного посередництва, полягає в тому, що він призначений для повноправної заміни оригіналу, який носії іншої мови вважатимуть повністю тотожним початковому тексту. Разом із тим очевидно, що абсолютна тотожність перекладу оригіналу не досяжна, але це не перешкоджає адекватному розумінню. Питання про подачу та осмислення реалій в тексті є надзвичайно важливим, оскільки збереження їх у тексті іноземною мовою значною мірою зумовлено, з одного боку, їх місцем в оригіналі і, відповідно,

осмисленням автором, а з іншого – засобами, які можна залучити для збереження реалії на її місці і в перекладі. Під час передачі англійською українських історичних реалій в «Історії України» О. Субтельного застосовувалися такі способи, як транслітерація, калькування, переклад за допомогою аналогу та за моделями аналог + калькування і транслітерація + аналог. На нашу думку, останній є одним з найбільш продуктивних. Оскільки для передачі іншою мовою зберігається не тільки незвичність та чужість реалії, а також її семантика, національне, історичне і культурне забарвлення. Вважаємо **подальші наукові розвідки** у цьому напрямі **перспективними** та такими, які сприятимуть глибшому розумінню реалій як мовного явища та добору адекватних способів трансляції українських історичних реалій іншими мовами, зокрема англійською.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Буслаєва К.О. Особливості передачі українських реалій засобами англійської мови у перекладі історичної повісті І. Франка «Захар Беркут». *Вісник Запорізького державного університету*. 2000. № 1. С. 31–34.
2. Влахов С.И., Флорин С.П. Непереводимое в переводе. Москва : Международные отношения, 2009. 360 с.
3. Голиборода І.М. Особливості перекладу реалій Галичини на англійську мову. *Український Науковий Збірник*. 2011. Вип. 123. С. 226–231.
4. Зорівчак Р.П. Реалія і переклад: на матеріалі англійських перекладів української прози. Львів : Видавництво при Львівському університеті, 1989. 216 с.
5. Прошина З.Г. Теория перевода. Владивосток : Изд-во Дальневосточного университета, 2008. 275 с.
6. Субтельний О.М. Україна: історія / Пер. з англ. Ю.І. Шевчука. Київ : Либідь, 1991. 512 с.
7. Фененко Н.А. Язык реалий и реалии языка. Воронеж : Изд-во ВГУ, 2001. 140 с.
8. Филиппова О.В. Языковые реалии как вербальное выражение специфических черт национальных культур. *Филологические науки. Вопросы теории и практики*. 2009. Вып. 1. Ч. 3. С. 196–201.
9. Nedergaard-Larsen B. Culture-bound problems in subtitling. Perspectives. *Studies in Translatology*, 1993. Pp. 207–241.
10. Newmark P. A Textbook of Translation. New York : Longman, 1988. 292 p.
11. Pedersen J. How is Culture Rendered in Subtitles. *Proceedings of the Marie Curie Euroconferences "MuTra: Challenges of Multidimensional Translation"*. Saarbrücken, 2–6 May 2005. URL: http://www.euroconferences.info/proceedings/2005_Proceedings/2005_Pedersen_Jan.pdf (дата звернення: 27.02.2020).
12. Schäffner C., Wiesemann U. Annotated Texts for Translation : English-German: functionalist approaches illustrated. *Multilingual Matters*, 2001. 296 p.
13. Subtelny O.M. Ukraine: A history. Toronto : University of Toronto Press Incorporated, 2009. 888 p.